

2. Швидько Г. К., Чорнобай П. О. Історія України: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2016. 352 с.
3. Власов В. С. Історія України: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2016. 256 с.
4. Сорочинська Н. М., Гісем О. О. Історія України: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. 304 с.
5. Завдання тесту зовнішнього незалежного оцінювання 2016 року з історії України. 2016.
6. Завдання тесту зовнішнього незалежного оцінювання 2017 року з історії України. Основна сесія. 2017.
7. Завдання тесту зовнішнього незалежного оцінювання 2018 року з історії України. Основна сесія. 2018.
8. Завдання тесту зовнішнього незалежного оцінювання 2019 року з історії України. Основна сесія. 2019.
9. Завдання тесту зовнішнього незалежного оцінювання 2020 року з історії України. Основна сесія. 2020.

СЕКЦІЯ 10

ІСТОРИЧНІ ВИМІРИ ЗАРУБІЖНОГО СВІТУ

Гузь Антон

Маріупольський державний університет

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ВАТИКАНУ ТА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПРИКЛАДІ КОНКОРДАТУ 1847 РОКУ

Анотація. У публікації розглядаються деякі аспекти взаємовідносин Ватикану та Російської імперії на прикладі конкордату 1847 р. та його вплив на становище Римо-католицької церкви на території України. Надається інформація про взаємовідносини між Ватиканом та Російською імперією напередодні укладення конкордату. Причини його укладення, зміст основних статей, результати та значення для діяльності Римо-католицької церкви на території Російської імперії.

Ключові слова: Ватикан, Римо-католицька церква, Російська імперія, конкордат.

Abstract. In the article some aspects of the relationships between Vatican City State and the Russian Empire are discussed using the example of the Concordat of 1847 and its influence on the state of the Roman Catholic Church at the territory of Ukraine. Information about relationships between Vatican City State and the Russian Empire on the eve of conclusion of the Concordat is provided. Reasons of its conclusion, content of the main articles and its results and significance for the stay of the Roman Catholic Church at the territory of the Russian Empire.

Keywords: Vatican City State, the Roman Catholic Church, the Russian Empire, Concordat.

Вивчення історії Римо-католицької церкви на території України є неможливим без аналізу міжнародних документів, які так чи інакше впливали на її становище та діяльність у державі. У цьому контексті науковий інтерес становить проблема взаємовідносин Ватикану та Російської імперії на прикладі конкордату 1847 р. та його вплив на становище Римо-католицької церкви на території України.

Упродовж 1839–1845 рр. у взаємовідносинах між двома країнами не було знайдено компромісу. Однак глобальність кризи, а також її наслідки для міжнародного іміджу Російської імперії змусило самодержавство переглянути свої позиції. Зокрема першим кроком до примирення став візит у 1845 р. Миколою I до Риму та зустріч з папою Григорієм XVI. Результатом зустрічі стало укладення конкордату у 1847 р. [1].

До 1847 р. відносини між Ватиканом та Російською імперією перебували на межі повного розриву. Цьому сприяло: приєднання греко-католиків до Російської православної церкви у 1839 р., постійні обмеження прав католицького духовництва з боку влади [2].

У 1847 р. 08 серпня між Ватиканом і урядом Російської імперії укладено угоду – конкордат. Цей документ став кроком до порозуміння між сторонами.

Договір складався з 31 статті. Адміністративно-територіальний устрій Римо-католицької церкви на території Російської імперії визначався першими двома статтями. Зокрема статтею 1 передбачалося утворення в межах Російської імперії семи римо-католицьких дієцезій, однієї архидієцезії та шести дієцезій. З них на території України було організовано Луцько-Житомирську дієцезію, що охоплювала Київську та Волинську губернії, Кам'янецьку, що охоплювала Подільську губернію та Херсонську, до складу якої, в межах України, входила Бессарабія, Херсонська та Катеринославська губернії [4]. В Херсонській дієцезії, відповідно до статті 7, передбачалося утворення семінарії, в якій від 15 до 25 вихованців могли навчатися за урядові кошти. Однак, згідно зі статтею 2: «Межі дієцезій мають визначатися буллою відповідно до тих, що встановлені попередньою статтею». Межі ж парафій у складі дієцезій встановлюватиме виконавче розпорядження, яке надаватиметься на затвердження Папі Римському [4]. Це дає підстави стверджувати про наявність певних суперечностей у документі.

На думку О. О. Баковецької, другий пункт угоди був своєрідною маніпуляцією та формальним компромісом, що надавав можливість понтифікату відновити видимість своєї влади над Римо-католицькою церквою в Російській імперії [2, с. 87].

Згідно зі статтею 12 призначення єпископів здійснювалося після попереднього розгляду кандидатури імператором. Стаття 13 закріплювала суд і управління церковними справами за єпископом дієцезії. Щодо інших повноважень вищого духовенства, то стаття 21 передбачала, що єпископу належить вище управління у галузі виховання, науки та внутрішньої дисципліни семінарій підзвітної йому дієцезії. Стаття 25 передбачала, що професори

богословських наук обираються з духовних осіб, викладачі інших дисциплін можуть бути обрані зі світських осіб, але з тих, які належать до римо-католицької віри [3].

Договір було укладено в Римі 08 серпня 1847 р. за участю кардинала Ламбрускіні з однієї сторони і графа Д. Блудова та посла в Римі А. Бутенова – з іншої [4].

Ратифікація та оголошення Папою конкордату відбулася 03 липня 1848 р., пізніше його було затверджено імператором Миколою I [5]. Однак, документ не охоплював усіх важливих питань. Отже, у 1866 р. внаслідок ускладнення взаємовідносин між Ватиканом і Російською імперією, зокрема внаслідок польського повстання 1863–1864 рр., яке підтримувала частина духовенства, конкордат було скасовано.

Отже, укладення конкордату 1847 р. стало певним кроком на шляху до нормалізації взаємовідносин між Ватиканом та Російською імперією і загалом на певний час пом'якшило політику Російської імперії щодо Римо-католицької церкви. Документом визначалися особливості адміністративно-територіального устрою Римо-католицької церкви в Російській імперії, зокрема на території України, визначено внутрішній регламент та повноваження єпископів, окреслено організаційні аспекти освітньої діяльності, внутрішньої дисципліни семінарій. Однак, внаслідок наступного польського повстання 1863–1864 рр. тиск було поновлено, а конкордат скасовано.

Джерела та література

1. Баковецкая О. А. Административно-территориальное устройство римско-католической церкви в Украине (XIX столетие). URL: <http://oaji.net/articles/2015/1834-1440674746.pdf> (дата звернення: 26.03.2021).

2. Баковецька О. О. Римо-католицька церква в Україні в кінці XVIII–XIX столітті: монографія. Миколаїв: Іліон, 2015. 359 с.

3. Гузь А. М. Діяльність Римо-католицької церкви у правовому полі Російської імперії. *Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2019* / за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. К. В. Балабанова, д-ра екон. наук, проф. О. В. Булатової. Маріуполь, 2019. С. 6–9.

4. Договор с Римом 1847 года. URL: <http://books.e-heritage.ru/book/10074157> (дата звернення: 26.03.2021).

5. Романов П. К. Николай I и Ватикан: проблемы и достижения российско-ватиканского диалога в 40-е годы XIX века. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=39174611> (дата звернення: 26.03.2021).